

Vanemluse toetamine Euroopas

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Suur osa töö- ja pereelu tasakaalu ning laste heaolu käsitlevast arutelist keskendub sellistele küsimustele nagu lastehoiuteenused, paindlik töökorraldus ja lapsetoetused. Kuigi vanemate mõju laste heaolule ja tulevikuvõimalustele on üldteada, nähakse vanemluse toetamist ja vanemaharidust alles viimasel ajal kui sotsiaalset investeringut, mis aitab vähendada vanemate stressi ning tulla edukalt toime töö- ja perekohustustega. Head vanemlikud oskused avaldavad laste füüsilisele, emotsionaalsele ja intellektuaalsele arengule äärmiselt positiivset mõju. Vanemlust toetades saab edendada laste tervist ja heaolu, õpetades lastevanematele, kuidas tunda ära vaimse tervise probleeme, või andes neile toetumiskoostööd. Samuti saab anda vanematele nõu, kuidas parandada laste käitumist ja edasijõudmist koolis. Füüsilist karistamist loetakse nõrkade vanemlike oskuste äärmuslikuks vormiks: vanematele mõeldud kursustel õpetatakse lastevanematele, kuidas lahendada koduseid konflikte konstruktiivselt ja positiivselt. Vanemluse toetamine ja vanemaharidus aitab neid eesmärke saavutada, kaasates lastevanemaid ja parandades nende oskusi nõustamise, koolituskursuste, teavituskampaaniate ja õppematerjalide abil.

Käimasoleva pere- ja tööelu käsitleva teadustegevuse osana uuris Eurofound hiljuti vanemluse toetamise ja vanemahariduse valdkondi. Selle tulemusena koostatud aruanne sisaldab võrreldavat teavet teenuste kohta, mida pakutakse vanemluse toetamise ja vanemahariduse vallas lastega peredele ja eelkõige sellistele peredele, kus on eelkooliealisi lapsi. Aruanne põhineb kirjanduse ülevaate käigus saadud tabelil ning aruannetel, milles uuriti teenuste osutamist seitsmes riigis: Austrias, Belgias, Eestis, Iirimaa, Portugalis, Rootsis ja Ungaris. Riigiaruanded sisaldavad teenuste juhtumiuuringuid, mis aitavad otsustada teenuste edukuse üle.

Poliitikataust

Rahvusvaheline areng vanemluse toetamise valdkonnas on aluseks riikliku tasandi poliitikaalgatustele. 1990. aasta ÜRO lapse õiguste konventsiooni ratifitseerimine Rootsis tõi kaasa vanemluse algatused, mis mõjutasid positiivselt selle riigi laste tervist ja heaolu. Rahvusvahelise pereasta (1994) raames moodustati Austrias liidumaade tasandil vanemahariduse tööühendus, mis töötas välja vanemahariduse rahalise toetamise õigusliku aluse. Euroopa Nõukogu 2006. aasta soovitus nr 19 liikmesriikidele positiivse lastekasvatuse toetamise poliitika kohta on mõjutanud uute seaduste ja programmide koostamist Belgias ja Eestis.

Euroopa Liit pöörab üha suuremat tähelepanu vanemluse toetamisele peamiselt uurimisprojektide ja üksteiselt õppimise kaudu. Vanemluse toetamine ei ole siiski mänginud olulist rolli väikelaste haridust ja hoidu, laste vaesust või töö-, era- ja pereelu ühitamisega seotud sotsiaaldialogi käsitlevas arutelus.

Peamised tähelepanekud

Vanemluse toetamise eesmärkide ja kõnealuste teenuste kasutajate suhtes käibivatest eelarvamustest jagusaamine on esimene samm nende teenuste kasutuselevõtu ergutamiseks. Tundub, et paljud vanemad ei soovi neid teenuseid kasutada, kuna nad kardavad, et neid peetakse seetõttu halbadeks vanemateks, või arvavad nad, et selline toetus on mõeldud üksnes peredele, keda ohustab sotsiaalne tõrjutus. Üks moodus, mille abil nende teenuste osutajad püüavad teenuste kasutamist suurendada, on võtta lähtekohaks „oskuste parandamine”, mitte „oskuste puudumine”, mis kipub alahindama vanemate olemasolevaid oskusi.

Teenuste kasutuselevõtu raames toetavad perede ja lastega töötavad eksperdid ja organisatsioonid astmelist universaalsust (toetatakse kõiki, ent suuremat toetust saavad need, kes seda kõige rohkem vajavad), sest see on kõige tõhusam ja vähem sildistav moodus. Konkreetsete rühmadeni jõudmiseks on osutunud eriti kasulikuks teenused, mille korral võetakse ühendust konkreetse teenust vajava perekonnaga.

Uuringute kohaselt tuleb teha veel palju, et edendada isade kaasamist vanemluse toetamise programmidesse. Kui praegune vähene osalus ei parane, tekib oht, et vanemluse toetamisega tugevdatakse peremudelit, kus ema peetakse kodus lapsekasvatuse „sertifitseeritud“ eksperdik.

Kõnealuseid teenuseid osutavad väga erinevad inimesed, kelle hulka ei kuulu üksnes sotsiaalkasvatavad, psühholoogid, sotsiaaltöötajad, juristid ja perelepitajad, vaid ka tervishoiutöötajad, nagu ämmaemandad ja meditsiiniõed ning arstid. Paljusid kursusi korraldavad vabatahtlikud või projektipõhiselt palgatud töötajad. Sageli tähendab see suurt tööjõu voolavust, mis võib mõjutada negatiivselt töötajate suhtlemisoskust – vanemluse toetamise olulist tegurit.

Mõni riik on edukalt välja töötanud vanemluse toetamise koolitused. Näiteks kasutatakse Ühendkuningriigis koolituslünkade kindlakstegemiseks, tulemusnäitajate saamiseks ning hinnangute ja ametijuhendite aluse loomiseks riiklikke kutsestandardeid tööks vanematega (National Occupational Standards for Work with Parents). Austrias peavad vanemluse toetamisega tegelejad läbima 500-tunnise koolitusprogrammi, mille keskmes on vanemaharidus.

Paljude teenuseosutajate probleem on hindamine, sest sageli puudub stiimul või vajalikud töötajad ja rahalised vahendid tulemuste põhjalikuks hindamiseks. Kvaliteeti kontrollitakse rahastamissuuniste või vastastikuse hindamise abil (nt avatud koordinaatsiooni meetod Rootsi omavalitsusüksustes). Paljudes Euroopa riikides populaarseid standardprogramme on sageli hinnatud ametlikult, näiteks juhusliku kontrolluuringu abil. Mõni ekspert on kritiseerinud ametliku hindamise tähtsustamist, kuna nii võidakse jätta kõrvale lootustandvad tavad.

Poliitikasoovitused

- Teenuste edukaks osutamiseks tuleb selgelt määratleda vanemluse toetamise sisu, piirid ja eesmärgid. Kuna vanemluse toetamine on seotud paljude valdkondadega, nagu tervishoid, haridus ja sotsiaalne heaolu, siis on vaja selgelt määratleda teenuste roll, et vältida nende osutamises lünki ja kattuvusi.
- Teenuste kasutuselevõtu parandamiseks ja teenuse kasutajate vajaduste rahuldamiseks tuleb teha kättesaadavaks lai valik toetusviise.
- Teenuste maksumuse vähendamine ja lastehoiuvõimaluste pakkumine teenuse osutamise asukohas julgustab samuti vanemaid osalema lastevanematele mõeldud kursustel. Lastevanemad soovivad ühe toetuse vormina sageli vanemarühmasid, mis on osutunud edukaks nende kaasamisel, soodustades samal ajal ka sotsiaalset ühtekuuluvust. Mõnes Rootsi omavalitsusüksuses on meeste ja migrantide osalemine programmides suurenenud tänu sellele, et töötajaid on palgatud nende endi hulgast.
- Töötajate kvalifikatsiooni tõstmine vähendab tööjõu voolavust ja tagab projektide rahastamise. See ei hõlma üksnes ametlikke kutseoskusi, vaid ka õppimist, kuidas luua lastevanematega head ja toimivad suhted.
- Vanemlust toetatakse sageli rahvusvaheliste standardprogrammidega. Need programmid on tõendus põhised ja tavaliselt on neid põhjalikult hinnatud näiteks juhusliku kontrolluuringu abil. Programmide tõhususe tagamiseks tuleb neid siiski kohandada sihtrühma konkreetsetele vajadustele. Mõnel juhul on rahvusvaheliste programmide kohandamiseks kasutatud uurimisinstituutide abi ning korraldatud uuringuid ja vajaduste hindamisi.

Lisateave

Aruanne „*Parenting support in Europe*” („Vanemluse toetamine Euroopas”) avaldatakse 2013. aasta jaanuaris veebilehel: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1270.htm>

Lisateavet pakub teadur Daniel Molinuevo: dmo@eurofound.europa.eu